

СТРАТЕГІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС, ЯК ВІДПОВІДЬ НА СУЧАСНІ ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація

Серед основних загроз безпеці на сучасному етапі ЄС виділяє: тероризм, гібридні загрози, економічну нестабільність, зміни клімату та ненадійність енергетичних постачань. В травні 2014 року Парламентська Рада ЄС приймає нову «Європейську стратегію енергетичної безпеки» (**European Energy Security Strategy**¹), основними завданнями якої визначено сприяння забезпеченню стійкості до можливих загроз енергетичній безпеці ЄС та реалізації заходів запобігання їх негативного впливу на країни ЄС.

Для України, як країни-сусіда ЄС, та країни для якої інтеграція в політичні та економічні структури ЄС визначені як пріоритетний напрям зовнішньої і внутрішньої політики², завдання та механізми забезпечення енергетичної безпеки, визначені в даній Стратегії ЄС, є вкрай важливими та актуальними. Аналітична записка розкриває основні положення Європейської стратегії енергетичної безпеки та, відповідно, визначає основні завдання для України, пов'язаних з реалізацією цілей прийнятої Стратегії ЄС.

---

¹ *European Energy Security Strategy // Brussels, 28.5.2014, COM(2014) 330 final. Режим доступу: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/european-energy-security-strategy.pdf>*

² *Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс] // Затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 року №287/2015. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>*

СТРАТЕГІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС, ЯК ВІДПОВІДЬ НА СУЧАСНІ ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Не зважаючи на постійну увагу Європейських країн до питань забезпечення безпеки, в тому числі і енергетичної безпеки, ЄС все ще залишається вразливим до зовнішніх та внутрішніх загроз та викликів. В травні 2014 року Парламентська Рада ЄС приймає нову «Європейську стратегію енергетичної безпеки» (European Energy Security Strategy), основними завданнями якої визначено сприяння забезпеченню стійкості до можливих енергетичних ударів та перебоїв в постачанні основних паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) в короткостроковій перспективі та зниження залежності від конкретних видів палива, постачальників енергії та маршрутів в довгостроковій перспективі.

Ключові показники Європейського енергозабезпечення.

В цілому ЄС є найбільшим імпортером енергоносіїв у світі (53 % від загального споживання енергії Європою або близько 400 млрд. Євро щороку).

Довідково

Електроенергія. 12 країн-членів ЄС (Кіпр, Естонія, Ірландія, Італія, Литва, Латвія, Мальта, Польща, Португалія, Румунія, Іспанія, Велика Британія) не відповідають вимогам ЄС в сфері внутрішнього електроенергосполучення (не забезпечений рівень в 10 % від спожитої енергії за рахунок обміну з іншими країнами ЄС). Запропоновано 137 енергетичних проекти (35 з країнами-членами ЄС) реалізація яких може зменшити кількість таких країн з 12 до 2. Оптимізація Європейських енергетичних мереж може сприяти заощадженню для споживачів до 40 млрд Євро на рік.

Газопостачання. 6 країн-членів ЄС (Болгарія, Естонія, Фінляндія, Латвія, Литва, Словаччина) залежать від єдиного постачальника газу.

ЖКГ. 75 % житлового фонду ЄС є енергетично неефективним.

Нафта та нафтопродукти. 94 % перевезень залежить від нафтопродуктів, 90% яких імпортується.

Відновлювані джерела енергії (ВДЕ). Загальний річний обіг компаній, що займаються ВДЕ складає ~ 130 млрд Євро, в них працює понад 1 млн людей. ЄС і надалі передбачає зберігати провідну роль Європи у глобальному інвестуванні ВДЕ.

Екологія. В період з 1990 по 2011 рр. викиди парникових газів в ЄС скоротилися на 18 %. До 2030 року ЄС планує скоротити викиди вуглецю до 40%, в першу чергу за рахунок підвищення рівня використання ВДЕ (до 27 % від загального споживання енергії) та підвищення енергоефективності (на 27 %).

Ціни. Оптові ціни на електроенергію в ЄС на 30 % вищі ніж в США, а ціна на природний газ майже в 2 рази вища ніж в США.

Інвестування. Загальний рівень інвестицій в енергетичний сектор ЄС до 2020 року повинен скласти понад 1 трлн Євро.

Оскільки ЄС є імпортноенергозалежним питання забезпечення стійкості до можливих енергетичних ударів та перебоїв в постачанні основних ПЕР та зниження залежності від конкретних видів палива, постачальників енергії та маршрутів постачання енергоносіїв є вкрай актуальними та потребують свого вирішення.

Основні положення Європейської Стратегії енергетичної безпеки.

Одним із основних лейтмотивів прийняття нової енергетичної Стратегії ЄС є необхідність розробки спільних (загальноєвропейських) механізмів протидії загрозам: дуже часто питання енергетичної безпеки розглядаються лише на національному рівні без врахування взаємозалежності країн-членів ЄС та можливих потужних та ефективних спільних дій щодо протидії таким загрозам. Запропоновані Стратегією заходи орієнтовані як на короткостроковий термін, так і середньострокову та довгострокову перспективу.

Стратегією визначено вісім ключових елементів, які разом сприяють підвищенню рівня енергетичної безпеки як ЄС в цілому, так і кожної країни-члена, що є підтвердженням задекларованого принципу солідарності, а саме:

1. Комплекс негайних заходів, спрямованих на подолання потенційно можливих масштабних зривів постачання енергоресурсів (період зими 2014/2015 рр.);
2. Зміцнення механізмів екстреної допомоги в разі виникнення надзвичайних ситуацій з енергопостачанням (розробка конкретних механізмів солідарності), координація оцінених ризиків та планів дій, в тому числі, і для захисту критичної енергетичної інфраструктури;
3. Регулювання (зменшення) попиту на енергію;
4. Створення ефективно функціонуючого та повністю інтегрованого внутрішнього ринку енергії;
5. Підвищення рівня власного енерговиробництва в ЄС;
6. Подальший розвиток енергетичних технологій;
7. Диверсифікація шляхів постачання основних ПЕР та створення відповідної інфраструктури;
8. Поліпшення координації національних енергетичних політик та зовнішньої енергетичної політики.

Стратегією передбачені конкретні заходи та дії, спрямовані на вирішення вищезазначених ключових проблем. Так, що стосується **потенційно можливих зривів постачання** передбачено:

- активізацію співробітництва в рамках газової координаційної групи щодо моніторингу потоків газу, рівнів зберігання газу в сховищах, координацію національних дій щодо оцінки ризиків та планів дій в надзвичайних ситуаціях (що передбачено Регламентом ЄС 994/2010³);
- проведення стрес-тестів з енергетичної безпеки саме при припиненні постачань газу та розробка додаткових механізмів щодо ліквідації наслідків (збільшення запасів газу в сховищах, розробка аварійних інфраструктурних проектів (реверсні постачання, короткотермінове зменшення попиту на енергію, перехід на альтернативні види палива);

---

³ Регламент (EU) № 994/2010 Європейського Парламенту і Ради від 20 жовтня 2010 року стосовно заходів на забезпечення безпеки постачання газу, яким скасовується Директива Ради 2004/67/ЄС (Текст має значення для СЕП) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_45881

- подальше співробітництво з постачальниками газу та операторами транспортних систем для визначення додаткових джерел постачань, в тому числі і скрапленого природного газу (СПГ).

Зміцнення механізмів екстреної допомоги, координація планів і дій в разі виникнення перебоїв з енергопостачанням та захист критичної енергетичної інфраструктури включають:

- створення та підтримка мінімальних стратегічних запасів нафти (згідно Директиви ЄС 2009/119 від 14 вересня 2009 року країни-члени ЄС зобов'язані підтримувати мінімальні запаси сирової нафти та нафтопродуктів на рівні 120 днів споживання) – даний механізм вже продемонстрував свою актуальність та ефективність забезпечивши певну стабільність цін на енергетичних ринках при виникненні криз енергопостачання;
- запобігання та зменшення ризиків пов'язаних з порушенням газопостачання (це стосується наявності резервних потужностей та додаткових джерел постачання, в тому числі і наявності можливостей для реверсних постачань на усіх міждержавних трубопроводів; наявності національних планів дій з попередження (профілактики) та планів дій в при надзвичайних ситуаціях - *Preventive Action Plans and Emergency Plans from Member States*⁴; можливості суттєвого розширення географії запропонованих заходів за рахунок залучення головних стратегічних союзників ЄС (наприклад, країн МЕА));
- захист критичної інфраструктури (включає як зміцнення фізичного захисту основної енергетичної інфраструктури, так і захист від можливого втручання в роботу електронних систем (кіберзахист), при цьому об'єктами такого захисту є не тільки безпосередньо стратегічної європейської енергетичної інфраструктури, а і передбачає певний контроль (не втручання, а саме контроль) ключових постачальників

---

⁴ *Links to the national Preventive Action Plans and Emergency Plans (Regulation EU 994/2010) [Електронний ресурс].* Режим доступу: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/national_plan_emergency_list.pdf

енергії з країн, які не є членами ЄС; даний пункт включає вимогу щодо забезпечення безумовного виконання законодавчих вимог ЄС для усіх країн, які здійснюють свою діяльність на ринках ЄС);

- зміцнення механізмів солідарності між країнами-членами ЄС (серед основних заходів даного напрямку слід виділити: аналіз існуючих механізмів забезпечення безпеки та пропозиції, в разі необхідності, щодо його посилення; пропозиції щодо нових координацій – спільних дій в разі виникнення непередбачених ситуацій з постачанням енергоресурсів (плани дій щодо екстрених поставок енергії, в тому числі, і проведення стрес-тестів з енергетичної безпеки); особлива увага надається країнам на Східному кордоні ЄС).

Модернізація (зменшення) попиту на енергію. В Стратегії зазначається, що саме помірний попит на енергію (в першу чергу який визначається високим рівнем енергоефективності споживання) є одним із найбільш ефективних механізмів зменшення зовнішньої енергетичної залежності та вразливості до тиску з боку постачальників енергії та різких коливань цін. Серед основних законодавчих актів в даній сфері названі «Директива з енергоефективності» (EED)⁵ та «Директива з енергоефективності будівель» (EPBD)⁶.

Серед пріоритетних секторів підвищення енергоефективності названі: будівельна галузь, де сконцентровано майже 40% загального споживання енергії та 1/3 споживання природного газу; централізоване теплопостачання та охолодження (кондиціонування); промисловість, яка використовує 1/4 спожитого в ЄС природного газу.

Основними механізмами досягнення високого рівня енергоефективності та, відповідно, зменшення енергоспоживання названі: мобілізація інвестиційного капіталу (ключову роль в цьому процесі відіграє

⁵ Directive 2012/27/EU on energy efficiency, Directive 2016/0376 (COD). Режим доступу: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/1_en_act_part1_v16.pdf

⁶ Directive 2010/31/EU of 19 May 2010 on the energy performance of building. Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/;ELX_SESSIONID=FZMjThLLzfxmmMCQGp2Y1s2d3Tjwtd8QS3pqdkhXZbwqGwlGy9KN!2064651424?uri=CELEX:32010L0031

Європейський Структурний та інноваційний фонд (European Structural and Innovation (ESI) Funds)), посилення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, бізнес-моделі ЕСКО.

Головним напрямом досягнення поставлених цілей Стратегією визначено прискорення реалізації мети з енергоефективності (20/20/20), особливо в частині опалення та теплоізоляції будівель та промисловості, шляхом: реалізації вимог Директив з енергоефективності та енергоефективності в будівлях; регуляції та державної підтримки енергетичної модернізації, просунення систем енергетичних послуг (ЕСКО) та регуляція (зменшення) попиту на енергію за рахунок нових технологій, фінансування яких може здійснюватися як на рівні ЄС так і на національному; прискорення здійснення планів дій щодо сталої енергетики за рахунок як підвищення енергоефективності так і вдосконаленням систем скорочення викидів та торгівлі квотами на викиди.

Створення ефективно функціонуючого та повністю інтегрованого внутрішнього ринку енергії. Ринкові принципи діяльності є ключовим фактором в забезпеченні європейської енергетичної безпеки та ефективного економічного розвитку. В той же час, Стратегія вимагає, щоб прийняття існуючих інструментів потенційного втручання в ринкові відносини (як приклад, стимулювання розвитку відновлюваної енергетики, введення цільових показників з енергоефективності, інвестування та державна підтримка певних інфраструктурних проектів, зняття з експлуатації блоків АЕС тощо) відбувалося після попередніх стратегічних дискусій на рівні ЄС, а не тільки на національному рівні.

Стратегією запропоновані наступні дії щодо розбудови та ефективного функціонування внутрішніх енергетичних ринків, а саме:

- покращення внутрішнього ринку електроенергії та газу (перш за все, мова йде про реалізацію положень Третього енергетичного пакету та унеможливлення зловживань монопольним ринковим становищем чи політичною владою; регіональну інтеграцію ринків (подальший розвиток

торгівельних механізмів та ліквідних спотових ринків, збільшення пропускної спроможності міждержавних трубопроводів); розширення трансграничних зв'язків європейського енергетичного ринку з ринками та постачальниками сусідніх країн; впровадження мережових кодексів газового сектору, що буде суттєво сприяти відкритому та недискримінаційному доступу до транзиту газу; дотримання правил антимонопольного регулювання та регулювання злиття;

- прискорення будівництва ключових інтерконекторів (включає заходи щодо суттєвого розвитку енергетичної транспортної інфраструктури (виділено 12 пріоритетних коридори та регіонів – PCI, 27 проектів в газовому секторі та 6 в секторі електроенергетики), суттєвого прискорення досягнення завдання щодо забезпечення певного рівня взаємозв'язків (не менше 10% від загального національного виробництва – *на сьогоднішній день цей рівень складає 8%*);

- на європейському нафтовому ринку (не зважаючи на суттєвий розвиток нафтових ринків - наявність широкого кола диверсифікованих постачальників сирової нафти, суттєвих нафтових резервів та розвинутої нафтової й нафтотранспортної інфраструктури) Стратегією відмічені і певні безпосередні загрози для ЄС пов'язані з постачанням нафти, а саме: залежність нафтопереробної промисловості ЄС від постачань російської сирової нафти; збільшення концентрації участі Росії в потужностях НПЗ ЄС; збільшення залежності від споживання нафтопродуктів в транспортній галузі та, відповідно, викидів CO₂.

Стратегією передбачені наступні основні дії щодо забезпечення енергетичної безпеки в цьому секторі: зміцнення регіонального співробітництва шляхом створення спільних енергетичних систем (інтерконекти чи балансування); завершення законодавчого оформлення умов функціонування ринків енергії (правил реалізації реверсних постачань та доступу до сховищ газу); остаточного вирішення питання щодо скорочення пільгового оподаткування дизельного пального і, навпаки,

розширення пільгового оподаткування альтернативних видів палива. При цьому, оператори систем повинні прискорити втілення мережесих кодів для природного газу та електрики.

Збільшення власного виробництва енергії. Одним із можливих варіантів зменшення енергетичної залежності Стратегія визначає максимізацію використання місцевих джерел енергії, в першу чергу, за рахунок суттєвого збільшення виробництва з відновлюваних джерел енергії (ВДЕ).

Стратегією передбачені наступні кроки в цьому напрямку:

- продовжити втілення ВДЕ та виконання запланованих цілей (20% виробництва з ВДЕ до 2020 року та 27% ВДЕ до 2030);
- створення Європейської системи підтримки ВДЕ за рахунок поліпшення координації національних систем підтримки ВДЕ;
- прискорити перехід тепlopостачання на ВДЕ;
- забезпечення сталості національного регулювання для ВДЕ та зменшення адміністративних бар'єрів;
- полегшення доступу до фінансових ресурсів для ВДЕ в рамках спільних проєктів Європейського Інвестиційного банку та національних інвестиційних банків;
- продовження використання вуглеводнів, в тому числі і вугілля, тільки при виконанні екологічних умов (декарбонізація);
- для реалізації нафтогазових проєктів безумовне використання Стратегічних Екологічних Оцінок та інших дозвільних процедур оцінки екологічного впливу;
- використання потенціалу нетрадиційних вуглеводнів, але за умови виконання високих екологічних стандартів;
- підтримка демонстраційних проєктів для уловлювання та зберігання вуглецю (CO₂).

Подальший розвиток енергетичних технологій. В Стратегії відмічається, що реалізація планів щодо зниження енергетичної залежності,

особливо на середньо- та довгострокову перспективу, не можлива без розвитку технологій. Саме такі технології дозволять суттєво зменшити попит на енергію (перш за все за рахунок суттєвого підвищення ефективності використання енергоресурсів), диверсифікувати джерела постачання та види палива, оптимізувати мережеві інфраструктури. Але, для досягнення поставлених завдань потрібні великі інвестиційні кошти для досліджень та ефективної реалізації інноваційних проектів.

Головними завданням для реалізації Комісією визначені Програма «Горизонт 2020» (рамкова програма з наукових досліджень та інноваціям на період 2014-2020 рр.), Інтегрована Дорожня карта (Integrated Roadmap)⁷ та відповідний План дій (SET-Plan)⁸.

Диверсифікація шляхів постачання енергоресурсів та створення відповідної інфраструктури. В загальному, імпорт *природного газу* складає біля 70 % від загального його споживання в ЄС, при цьому 39 % імпорту здійснюється з Росії, 33 % - з Норвегії, 22 % з Північної Африки (Алжир та Лівія), ще 4 % - імпорт з інших джерел. Передбачається, що обсяги імпортованого газу до 2020 року залишаться майже незмінними, а в період до 2025-2030 рр. можуть навіть зрости склавши біля 350 млрд м³. Зазначається значний потенціал постачання в ЄС скрапленого природного газу (СПГ-LNG). Серед принципово нових джерел постачання газу в ЄС Стратегія визначає створення Південного коридору для постачання газу з Каспійського регіону (на першому етапі передбачається постачання 10 млрд м³ газу з Азербайджану вже до 2020 року), розширення використання Турецької інфраструктури для постачань природного газу з Близькосхідного регіону, в більш віддаленій перспективі приєднання постачань з Туркменістану, Ірану та Іраку (але за умови зняття режимів санкцій).

---

⁷Towards an Integrated Roadmap [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://setis.ec.europa.eu/set-plan-process/integrated-roadmap-and-action-plan>

⁸SET-Plan Update [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://setis.ec.europa.eu/setis-reports/setis-magazine/materials-energy/set-plan-update>

Окремо виділена диверсифікація постачань *урану та ядерного пального*. Відмічається, що саме електроенергія АЕС забезпечує надійність базового навантаження та енергетичної безпеки (в першу чергу, за рахунок значно меншої частки паливної складової в собівартості електроенергії, що виробляється). Не зважаючи на стабільність та значний рівень диверсифікації ринку ядерного пального, деякі країни ЄС повністю залежить від зовнішніх постачань ядерного пального, при цьому промисловість ЄС зберігає технологічне лідерство в усіх ланцюгах переробки, в тому числі при збагаченні та переробці урану. Безумовним пріоритет для ЄС є ядерна безпека (наголошується на необхідність прийняття доопрацьованої Директиви з ядерної безпеки, посилення незалежності ядерного регулятора, надання інформації громадськості для незалежних та регулярних експертних оцінок).

Окремо Стратегією визначена суттєва роль Росії в європейській ядерній енергетиці. Зазначається, що використання технологій країн не членів ЄС потребує певних гарантій можливостей диверсифікації постачань пального, що повинно стати умовою для подальшого інвестування таких проектів.

Основними діями країн в цьому напрямку визначено:

- підвищення прозорості по відношенню до постачань природного газу, в першу чергу відносно його цінових характеристик;
- підтримка подальшого розвитку газової інфраструктури (напрямоків постачання природного газу в Європу), де пріоритетами виділені: Норвегія, Південний коридор та Середземноморський газовий хаб;
- забезпечення впровадження системи моніторингу безпеки енергопостачання на основі щорічних доповідей Європейської Комісії;
- прискорення прийняття нової Директиви ЄС з ядерної безпеки;
- подальше співробітництво з іншими країнами для забезпечення диверсифікованих постачань ядерного пального.

Координація енергетичних політик з метою забезпечення спільних рішень: один Союз – один голос. Необхідність координації важливих рішень в енергетиці є безумовним пріоритетом політики забезпечення Європейської енергетичної безпеки. Стратегія відмічає, що, в першу чергу, така координація стосується поступової інтеграції національних енергетичних інфраструктур та ринків, подолання загальної та монопольної (від виключно одного постачальника) енергетичної та технологічної залежності, забезпечення солідарності в період криз, що передбачає обговорення важливих політичних рішень з іншими країнами ЄС (в першу чергу сусідами). При цьому, така політика не повинна обмежувати національні інтереси, як то власний паливно-енергетичний баланс та розвиток певних видів генерації.

В цьому плані вітаються дії щодо створення Енергетичного Союзу, як механізму прийняття спільних координованих рішень (в тому числі і стосовно власних енергобалансів).

Особлива роль відводиться ЄС в рамках міжнародних енергетичних ринків. Спільна політика ЄС особливо важлива для ефективного розвитку передових енергетичних технологій та для країн що розвиваються (саме такі країни забезпечать найбільший внесок в зростання попиту на енергію), що повинно мати як позитивні наслідки в рамках сталого розвитку та захисту оточуючого середовища (протидія глобальним кліматичним змінам), так і суттєво зменшити попит на ринках традиційних видів палива (що, безумовно, зменшить цінові коливання для таких видів палива).

Важливе значення спільного енергетичного ринку ЄС та інтеграції в ньому інших країн та регіонів світу повинно мати просунення процесів реформування енергетичного сектору та підтримка модернізації їх енергетичних систем до їх повної інтеграції в *нормативно-правову базу ЄС в сфері енергетики*.

Узгодження зовнішньополітичних механізмів та стратегій з енергетичними також буде сприяти забезпеченню енергетичної безпеки ЄС.

Відзначається, що рішення які приймаються країнами-членами ЄС з іншими країнами в сфері енергетики повинні повністю відповідати законодавству ЄС (наводиться Рішення Європейського Парламенту та Ради Європи № 994/2012/EU 14.11.2012 щодо створення механізмів обміну інформацією для міжурядових угод між державами-членами та третіми країнами в галузі енергетики).

Основне завдання країн-членів ЄС за цим напрямком полягає в інформуванні один одного щодо важливих змін в національній енергетичній політиці (до їх остаточного прийняття) та використання відповідних спільних органів (Комісій, форумів тощо) для забезпечення відповідності прийнятих актів законодавству ЄС.

Основні висновки Стратегії.

В короткостроковій перспективі.

- покращення готовності до можливих переривань постачань енергоносіїв (проведення стрес-тестів, координація дій, розробка спільних механізмів солідарності);
- інвестування в нові інфраструктурні проекти, але за умови їх відповідності ринковим вимогам;
- подальший розвиток співробітництва з країнами-сусідами (як приклад названі Україна та Молдова);

В середньостроковій та довгостроковій перспективі.

- покращення функціонування та рівня інтеграції енергетичних ринків (забезпечення можливості до 2020 року як мінімум 10 % (від загального споживання) обміну електроенергією, а до 2030 року на рівні 15 %).
- зменшення залежності від конкретного постачальника чи маршруту постачання (зменшення монопольної енергозалежності) за рахунок посилення співробітництва з Норвегією, прискорення будівництва Південного газового коридору та просування нового газового хабу в Південній Європі;

- пріоритетність низьковуглецевого розвитку (фінансування відповідних програм);
- покращення координації національних енергетичних політик з метою забезпечення синергетичного ефекту зовнішньополітичних та енергетичних цілей.

Застосування механізмів реалізації Стратегії енергетичної безпеки ЄС для забезпечення енергетичної безпеки України

Більшість з ключових елементів стратегії енергетичної безпеки ЄС є актуальними і для України, особливо це важливо в аспекті взятого країною стратегічного курсу на інтеграцію в ЄС та існуючих спільних загрозах безпеці.

Для України, як імпортозалежної країни, основне завдання Стратегії ЄС, а саме - *сприяння забезпеченню стійкості до можливих енергетичних ударів та перебоїв в постачанні основних ПЕР в короткостроковій перспективі та зниження залежності від конкретних видів палива, постачальників енергії та маршрутів в довгостроковій перспективі* – також є вкрай актуальним.

Щодо *потенційно можливих зривів енергопостачання (2014/2015 рр.)*. Якщо для країн ЄС даний напрямок забезпечення енергетичної безпеки, в більшому ступені, розглядався як потенційно можливий, то Україна впритул зіткнулася з тиском та прямим втручанням Росії пов'язаним з енергопостачанням. Серед основних механізмів протидії таким загрозам, які знайшли своє практичне застосування в Україні, значну роль відіграли і механізми, запропоновані в Стратегії ЄС, а саме: збільшення (забезпечення необхідної кількості) запасів газу в сховищах; реалізація реверсних постачань з країн ЄС до України; короткотермінове зменшення попиту на енергію (електрику та природний газ) шляхом введення нормативних рівнів енергоспоживання; наявність альтернативних видів

палива - в даному випадку для України суттєву роль відіграло збільшення генерації електроенергії на АЕС.

Серед інших, запропонованих Стратегією ЄС механізмів протидії потенційно можливим перериванням енергопостачання, але таких, які ще не в достатньому рівні використані в Україні, слід назвати: використання додаткових джерел енергопостачання (в першу чергу, можливості постачань СПГ, використання місцевих та ВДЕ); недостатній рівень координації національних планів і дій (використані не всі наявні можливості щодо диверсифікації постачань).

При цьому слід зазначити, що не всі проекти, які реалізуються країнами ЄС, вигідні Україні і, навпаки, не усі дії України, спрямовані на забезпечення її власної енергетичної безпеки, підтримуються країнами ЄС – як приклад, можна назвати ситуацію з реалізацією проектів будівництва нових газопроводів з Росії в обхід Української ГТС (проекти «Північний потік-2», «Турецький (голубий) потік-2», які, нібито, є економічно привабливими, для окремих країн-членів ЄС, але створюють монопольне становище на певних регіональних ринках і не знаходять підтримки в інших країнах-членах ЄС).

Щодо *зміцнення механізмів екстреної допомоги*. Наявна практика протидії перериванням енергопостачання (в першу чергу газова криза 2009 року) показала необхідність їх наявності та високу ефективність їх використання. В той же час, відсутність спільних планів та координації заходів що здійснюються окремими країнами для забезпечення власних потреб в ПЕР, суттєво збільшують вразливість країн та знижують їх енергетичну безпеку.

На сьогоднішній день для України можна констатувати суттєві складнощі зі створенням та підтримкою мінімальних запасів енергоресурсів, в першу чергу нафти та нафтопродуктів.

Щодо газопостачання, Україною прийняті: Постанова КМУ «Про невідкладні заходи щодо реформування системи управління Єдиною

газотранспортною системою України»⁹, згідно якої у відповідності до Третього енергетичного пакету ЄС, передбачається розділення за функціональним принципом компанії Нафтогаз України (виділення АТ «Магістральні газопроводи України», «Підземні газові сховища України», передачу функцій оператора єдиної газової системи України АТ «Укртрансгаз»); «Правила про безпеку постачання природного газу»¹⁰ (аналог європейських Prevention Action Plan) та Національний план дій¹¹ (аналог Emergency Action Plan), що відповідає правилам функціонування європейських енергетичних ринків та спрямовані на посилення безпеки постачання природного газу, які, в тому числі, передбачають превентивні заходи для зменшення впливу потенційно можливих ризиків та певну систему заходів реагування при перериванні газопостачання.

Щодо захисту критичної інфраструктури то, у відповідності до Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про удосконалення заходів забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури»¹², підготовлена Концепція створення державної системи захисту критичної інфраструктури, яка в грудні 2017 була схвалена КМУ.

Для України напрямок *модернізації попиту на енергію* є одним із самих слабких місць забезпечення її енергетичної безпеки. Рівень енергоефективності в Україні є одним із найменших в світі, що, в першу чергу, визначається в суттєвих потребах країни в ПЕР, які задовольняються як за рахунок власного енерговиробництва так і за рахунок їх імпорту.

---

⁹ Про невідкладні заходи щодо реформування системи управління Єдиною газотранспортною системою України // Постанова Кабінету Міністрів України №172 від 4 червня 2014 року. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/172-2014-n>

¹⁰ Про затвердження Правил про безпеку постачання природного газу // Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості України №686 від 02.11.2015 р. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1489-15#n16>

¹¹ Про затвердження Національного плану дій // Наказ Міністерства енергетики та вугільної промисловості України №687 від 02.11.2015 р. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1458-15>

¹² Указ Президента України №8/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про удосконалення заходів забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/82017-21058>

Запропоновані Стратегією ЄС напрямки підвищення рівня енергоефективності в повній мірі прийнятні для України.

Відповідно до прийнятої Енергетичної Стратегії України¹³, однією із основних цілей якої є створення свідомого та енергоефективного суспільства, передбачено:

- впровадження на державному та муніципальному рівнях, а також на підприємствах, й постійне вдосконалення *системи енергетичного менеджменту*, зокрема, відповідно до вимог стандартів та міжнародних угод;
- стимулювання енергозбереження на рівні споживачів, формування енергоефективної свідомості у громадян;
- стимулювання підвищення енергоефективності шляхом адресної монетизації субсидій кінцевому споживачеві, мінімізація обсягів субсидування у перспективі;
- підвищення енергоефективності на етапі генерації електро- та теплоенергії, зниження втрат енергії у подальшому при її передачі та розподілі;
- забезпечення повноти та прозорості обліку всіх форм енергії та паливно-енергетичних ресурсів (електро- та теплоенергоносії, природного газу тощо);
- формування та регулярний моніторинг енергетичного балансу України, його оцінка за критеріями ефективності;
- зниження енергоємності ВВП до 2035 року: порівняно з ВВП (ПКС): від поточних 0,28 т н.е./тис. дол. США до 0,13 (за ПКС) та створення необхідної енергетичної інфраструктури для подальшого сталого розвитку країни на конкурентних засадах.

---

¹³ Енергетична Стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [Електронний ресурс]// СХВАЛЕНО розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245239564&cat_id=245239555

Передбачається постійний моніторинг стану виконання Енергетичної Стратегії України де питанням досягнутого прогресу щодо енергоефективності, аналізу перешкод на шляху підвищення енергоефективності та розробки заходів щодо їх усунення *необхідно надати першочергове значення.*

Щодо *створення ефективно функціонуючого та повністю інтегрованого внутрішнього ринку енергії.* Даний напрямок включає як нормативно-правове оформлення діяльності такого ринку, так і технічні аспекти інтеграції та спільної роботи різних інфраструктурних сегментів ринку (регіональних й глобальних ринків та функціональних (за видами палива)).

У відповідності до своїх зобов'язань щодо імплементації у національне законодавство основних актів енергетичного законодавства ЄС Україною прийняті: Закони України «Про ринок природного газу»¹⁴ та «Про ринок електричної енергії»¹⁵, впроваджується Ініціатива щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях¹⁶ на підставі відповідної Постанови КМУ «Про затвердження Порядку забезпечення прозорості у видобувних галузях»¹⁷, прийнята Постанова КМУ «Про відокремлення діяльності з транспортування та зберігання (закачування, відбору) природного газу»¹⁸ тощо. Значний прогрес на шляху повної інтеграції енергетичних ринків України та ЄС було відмічене в Меморандумі про взаємопорозуміння щодо

---

¹⁴ Закон України «Про ринок природного газу» // Закон України № 329-VIII від 9 квітня 2015 року зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до статті 12 Закону України «Про ринок природного газу»» №1541-VIII від 22 вересня 2016 року стосовно створення 10% страхового запасу природного газу. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/329-19>

¹⁵ Закон України «Про ринок електричної енергії»// Закон України №2019-VIII від 13 квітня 2017 року. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2019-19/page9>

¹⁶ Ініціатива щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях. Режим доступу: <http://eiti.org.ua/>

¹⁷ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку забезпечення прозорості у видобувних галузях» // Постанова КМУ від 2 грудня 2015 р. № 1039. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1039-2015-%D0%BF>

¹⁸ Про відокремлення діяльності з транспортування та зберігання (закачування, відбору) природного газу // Постанова КМУ № 496 від 1.07.16. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/496-2016-%D0%BF>

Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та ЄС¹⁹, який саме і визначає фундаментальні принципи стратегії співпраці між сторонами.

В той же час слід наголосити, що процес ринкових перетворень не обмежується прийняттям необхідних основних законодавчих актів: на сьогоднішній день стоїть проблема прийняття значної кількості вторинних законодавчих актів реформування енергетичних ринків (прийняття відповідних Регламентів, мережових кодексів, Планів діяльності) та їх узгодження між собою, й, що саме головне, практичне застосування прийнятих актів та ефективна реалізація запланованих диверсифікаційних проектів. В цьому плані, участь України в спільних з ЄС регіональних та міжрегіональних проектах, створення систем інтерконектів та входження ОЕС України до європейської енергетичної системи ENTSO-E є важливими практичними кроками на цьому шляху.

Довідково До Секретаріату Енергетичного Співтовариства Україною було представлено 6 проектів для отримання статусу пріоритетних: 3 проекти у галузі електроенергетики, а саме: (1) з'єднання електричних мереж України та ENTSO-E в асинхронному режимі шляхом включення ПЛЛ-750 кВ Хмельницька АЕС (Україна) – Жешув (Польща) із спорудженням зв'язку постійного струму; (2) реконструкція ПЛЛ-400 кВ Мукачеве (Україна) – Велке Капушани (Словаччина); (3) вдвоєлення ПЛЛ Південно-українська АЕС (Україна) – Ісакча (Румунія; 2 проекти у газовій галузі (1) Будівництво газопроводу-інтерконектору Україна-Польща; (2) забезпечення транспортної потужності з Угорщини до України на гарантованій основі; 1 проект у нафтовій сфері – Будівництво нафтопроводу Броди – Адамова Застава²⁰).

Збільшення власного національного виробництва енергії. Основну увагу щодо нарощування власного виробництва ПЕР й, відповідно, зменшення залежності від імпортованих енергоресурсів ЄС приділяють, в першу чергу, ВДЕ. Згідно Енергетичної Стратегії України до 2035 року частка ВДЕ прогнозована на рівні 8 % до 2020 року (в ЄС 20 % до 2020 року) та на рівні

¹⁹ МЕМОРАНДУМ про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії від 24.11.2016 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_003-16

²⁰ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в 2016 році [Електронний ресурс]// Урядовий офіс з питань Європейської та Євроатлантичної інтеграції. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/zviti-pro-vikonannya/zvit-pro-assotsiatsiyu-2016.pdf>

25 % до 2035 року (в ЄС 27 % до 2030 року). При цьому українською Стратегією передбачається «інтенсивне нарощування ресурсної бази та видобутку первинних енергетичних ресурсів, вітчизняних потужностей з їх переробки, створення запасів та резервів, диверсифікацію джерел і шляхів постачань, техніко-технологічне переозброєння ключових підприємств галузі»²¹. Таке певне розходження стратегічних цілей (України та ЄС) цілком можна обґрунтувати наявністю в Україні більш значних власних запасів традиційних ПЕР (вугілля, природного газу та інших), реальними перспективами розробки родовищ шельфу Чорного та Азовського морів й сланцевого газу. В той же час, необхідність виконання Україною екологічних вимог та міжнародних зобов'язань, в тому числі, і Паризької Угоди, вимагає більш прискіпливої уваги до технологічної модернізації видобування та виробництва енергії з традиційних джерел. В цьому плані значним та відповідальним кроком України є прийняття Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок²².

Одним із найперспективніших напрямків співробітництва ЄС та України, щодо зростання власного видобутку традиційних вуглеводнів, може стати спільна розробка та участь України в проектах уловлювання та зберігання CO₂.

Розвиток енергетичних технологій. Важко не погодитися з тезою, що саме технологічний розвиток є вагомим механізмом забезпечення енергетичної безпеки. Високий технологічний рівень, що, перш за все визначає високий рівень ефективності виробництва та використання енергії, дозволяє не тільки зменшити попит на енергію та збільшити її власне виробництво (перш за все за рахунок виробництва з високотехнологічних ВДЕ), а і стати джерелом вагомих інвестицій.

---

²¹ *Енергетична Стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [Електронний ресурс] // Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 року № 605-р. Режим доступу: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>*

²² *Про Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок [Електронний ресурс] // Розпорядження КМУ № 796-р. від 8.11.17. Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/796-2017-p*

Україна знаходиться на початковому етапі реалізації цього напрямку. Так, Україна бере участь в програмах «Горизонт 2020», прийнятий в країні «Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року» та відповідний План заходів з реалізації Національного плану дій з енергоефективності на період до 2020 року²³ (є одним із основних зобов'язань щодо імплементації Директиви 2006/32/ЄС - про ефективність кінцевого використання енергії та енергетичні послуги), проводиться заходи щодо залучення інвестицій в термомодернізацію житлових будівель, адаптації стандартів палива і технологій його використання до європейських норм, запровадження сертифікації енергетичної ефективності будівель, систем енергоаудиту та енергоменеджменту, для досягнення 100% комерційного обліку споживання енергоресурсів, тепла та води.

Відповідні завдання щодо пріоритетного технологічного розвитку, а саме – створення умов для формування технологічних інноваційних парків з використанням сучасних, науково обґрунтованих рішень, технологій та обладнання в енергетичній сфері – поставлені в Енергетичній Стратегії України до 2035 року.

Втім, говорити про успішність прийнятих заходів можна лише після отримання конкретних результатів, а саме: доведення рівня енергоефективності в Україні до загальноєвропейського рівня.

Диверсифікація шляхів постачання енергоресурсів та створення відповідної інфраструктури в Україні. Стикнувшись з безпосереднім втручанням та тиском в постачанні основних енергоресурсів з боку Росії (монопольного постачальника ПЕР), Україна суттєво диверсифікувала наявний імпорт основних енергоресурсів: природного газу, ядерного пального, вугілля. Основним досягненням на цьому напрямі забезпечення енергетичної безпеки можна вважати відсутність монопольних постачань основних енергоресурсів з Росії.

---

²³ Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року [Електронний ресурс] // Схвалено Розпорядженням КМУ від 25.11.2015 р. №1228. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1228-2015-%D1%80>

На сьогоднішній день перед Україною поставлено конкретне завдання щодо забезпечення необхідного рівня диверсифікації постачань енергоресурсів: з одного джерела постачання Україна повинна отримувати не більше 30% первинних енергетичних ресурсів (для ядерного палива цільовий показник визначається окремо), що передбачається досягнути за рахунок мінімізації імпорту завдяки: інтенсивному нарощуванню видобутку вуглеводнів на території України; ефективному використанню ресурсів; інтенсивному розвитку власної ресурсної бази; інтенсивному розвитку ВДЕ; оптимізації енергетичного балансу²⁴.

Серед основних завдань щодо диверсифікації постачань ПЕР слід виділити: оптимізацію паливно-енергетичного балансу України, в першу чергу, за рахунок суттєвого збільшення частки ВДЕ та нарощування власного виробництва ПЕР; розширення шляхів постачання основних ПЕР в Україну (будівництво нових інтерконектів та інфраструктури для постачання СПГ); продовження та розширення можливостей диверсифікації постачань ядерного пального.

Координація енергетичних політик України та ЄС. В загальному плані дане питання має дві основних складові: нормативно-законодавчу та практичного застосування.

Україна має значний прогрес щодо нормативно-законодавчого реформування енергетичного сектору, в першу чергу, створення основ функціонування основних енергетичних ринків (природного газу, нафти та нафтопродуктів, електроенергії) які, в повній мірі відповідають Європейським нормам. Відбуваються суттєві позитивні зміни щодо обговорення та подальшої координації важливих енергетичних рішень.

В той же час, складності в прийнятті взаємоприйнятних рішень на загальноєвропейському рівні та стратегічна невизначеність ролі України в

---

²⁴ *Енергетична Стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [Електронний ресурс]// СХВАЛЕНО розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245239564&cat_id=245239555*

багатьох енергетичних проєктах ЄС (в першу чергу в частині газопостачання) не сприяють підвищенню рівня енергетичної безпеки і ЄС і України.

Як приклад, можна навести ситуацію з проєктом «Північний потік-2» (будівництво двох ниток газопроводу сукупною потужністю 55 млрд м³ газу на рік із Росії до Німеччини по дну Балтійського моря в обхід української ГТС). Не зважаючи на заяву Єврокомісії щодо недоцільності цього проєкту та несприйняття його низкою Європейських країн (наприклад Данії, Польщі та Балтійських країн) й Україною, проєкт може бути реалізований, що суттєво вплине на перспективи формування спільного регіонального ринку природного газу (використання української ГТС та підземних сховищ газу).

Таким чином, запропоновані Європейською стратегією основні дії як в короткостроковій перспективі (покращення готовності до можливих переривань постачань енергоносіїв, розробка та реалізація нових інфраструктурних проєктів та механізмів солідарності, розвиток співробітництва з країнами-сусідами) так і середньостроковій та довгостроковій перспективі (покращення функціонування та рівня інтеграції енергетичних ринків, зменшення залежності від конкретного постачальника чи маршруту транспортування, пріоритетність низьковуглецевого розвитку, покращення координації національних енергетичних політик) в цілому відповідають і стратегічним інтересам України щодо забезпечення національної енергетичної безпеки.

В той же час, ефективність та дієвість запропонованих дій суттєвим чином буде залежати від наявної практичної діяльності щодо їх реалізації, що передбачає, в першу чергу, проведення активної та збалансованої власної енергетичної політики.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Стратегія забезпечення енергетичної безпеки ЄС, як і Енергетична Стратегія України, мають спільні теоретико-методологічні підходи до розгляду енергетичної безпеки як комплексної, багатовимірної категорії (враховують як виключно економічні (енергетичні) інтереси, так і політико-економічні (енергетична незалежність), екологічні, соціальні й інші складові) та сприяють виявленню та нейтралізацію наявних загроз їх розвитку, які виходять з енергетичної сфери життєдіяльності.

2. Україна, як країна-сусід ЄС, та країна, яка прагне повної інтеграції в ЄС, є важливим ланцюгом забезпечення енергетичної безпеки ЄС, в першу чергу, за рахунок забезпечення власної енергетичної безпеки. Головними загальними висновками щодо протидії наявним загрозам енергетичній безпеці, які визначені в Європейській стратегії енергетичної безпеки слід вважати:

- єдність тактичних та стратегічних цілей Стратегій ЄС та України - *сприяння забезпеченню стійкості до можливих енергетичних ударів та перебоїв в постачанні основних ПЕР в короткостроковій перспективі та зниження залежності від конкретних видів палива, постачальників енергії та маршрутів в довгостроковій перспективі;*

- спільність нормативно-законодавчого супроводження досягнення поставлених цілей щодо забезпечення енергетичної безпеки – використання законодавства ЄС не тільки для країн-членів ЄС, а для інших країн, які здійснюють свою діяльність в країнах ЄС, крім того, Україна має зобов'язання щодо імплементації у національне законодавство основних актів енергетичного законодавства ЄС.

Серед основних завдань, які в найбільшому ступені актуальні для України, в світі протидії сучасним гібридним загрозам, слід назвати:

- завершення процесів реформування основних енергетичних ринків (природного газу, електроенергії, енергоефективності, ВДЕ), яке, в першу чергу стосується необхідності прийняття значної кількості вторинних законодавчих актів реформування енергетичних ринків (прийняття відповідних Регламентів, мережових кодексів, Планів діяльності тощо) та їх узгодження між собою;

- суттєве підвищення рівня енергоефективності: постійний моніторинг прийнятих Програм та Планів, визначення пріоритетів, визначення перешкод щодо реалізації поставлених цілей та напрямів їх усунення;

- продовження політики забезпечення прийняттого рівня диверсифікації в енергетиці (як маршрутів постачання ПЕР так і видів енергоресурсів що використовуються) за рахунок: використання потенціалу ВДЕ, СПГ та місцевих джерел енергії, будівництва нових інтерконектів та використання вже збудованих альтернативних маршрутів постачання ПЕР (як приклад, нафтопроводу Одеса-Броди), створення мінімальних запасів основних ПЕР.

- суттєве зменшення екологічного впливу об'єктів енергетичної інфраструктури за рахунок: проведення суттєвої модернізації основних генеруючих потужностей; поступове введення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів; збільшення частки використання ВДЕ та інших низьковуглецевих джерел енергії;

- покращення інвестиційного клімату за рахунок: забезпечення прозорості в основних галузях (від видобутку до споживання), прогнозованості ціноутворення та оподаткування, визначення стратегічних пріоритетів та основних напрямках стимулювання досягнення поставлених цілей;

- інформаційне забезпечення процесів що відбуваються: розробка щорічних національних доповідей щодо досягнутих рівнів виконання взятих зобов'язань та основних показників енергетичної безпеки.

3. Для ефективної реалізації розглянутих Стратегій, особливо в умовах активізації застосування гібридних чинників впливу, суттєве значення набуває консолідація зусиль між країнами (врахування взаємозалежності країн та можливих потужних та ефективних спільних дій щодо протидії загрозам).

4. В загальному плані, в Україні є значний потенціал для забезпечення прийняттого рівня енергетичної безпеки (навіть за Європейськими стандартами), в такому разі основним стратегічним завданням країни повинна стати практична реалізація визначених завдань та цілей.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Серед основних негайних конкретних практичних заходів щодо забезпечення прийняттого рівня енергетичної безпеки України, саме в світі вищенаведеної нової Стратегії енергетичної безпеки ЄС, слід назвати необхідність постійної координації та адаптації визначеної національної енергетичної політики до реалій часу, в тому числі, контролю стану реалізації основних нормативно-правових актів в енергетиці, завдань та цілей Енергетичної Стратегії України. Для цього:

1. Запропонувати РНБО України запланувати на 2018 рік розгляд стану реалізації основних державних рішень та Міжнародних зобов'язань України в сфері енергетики (визначити стан виконання основних цілей та завдань щодо забезпечення прийняттого рівня енергетичної безпеки на сучасному етапі, в тому числі, і з врахуванням нових гібридних загроз безпеці). Серед основних стратегічних питань для вирішення слід назвати: визначення адекватних та скоординованих заходів протидії з боку України щодо будівництва обхідних транзитних газових магістралей та визначення основних директивних напрямів політики України щодо постачання природного газу після 2019 року (закінчення нині діючого контракту на постачання та транзит природного газу з РФ);

2. Міністерству енергетики та вугільної промисловості разом з іншими центральними органами виконавчої влади, як це і передбачено Розпорядженням КМУ від 18 серпня 2017 року «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність”, завершити розробку та затвердити Дорожню карту реалізації національної Енергетичної Стратегії (затвердити необхідні програми (соціально-економічного розвитку, галузеві) та плани дій (в тому числі і планів реагування в надзвичайних ситуаціях), п’ятирічний енергетичний баланс тощо; визначитися з механізмами моніторингу (координації, уточнення та контролю виконання) проведення та реалізації державної політики в сфері енергетики;

3. Найважливішим напрямком ефективної реалізації енергетичної політики є продовження та активізація політики щодо зменшення рівня енергетичної залежності, в першу чергу, за рахунок суттєвого збільшення рівня енергоефективності, підвищення рівня власного видобутку та виробництва основних ПЕР, оптимізації паливно-енергетичного балансу та збільшення частки ВДЕ. Для цього:

- Держкоменергоефективності активізувати виконання стратегічно важливих завдань з підвищення ефективності використання енергоресурсів, в тому числі: забезпечити своєчасність та повноту даних щодо рівнів енергоефективності як країни в цілому так і окремо по її регіонах та галузях; проведення щорічного аналізу програм енергоефективності та основних перешкод щодо досягнення поставлених цілей (**повернутися до розробки щорічних Національних доповідей з енергоефективності**);

- Запропонувати Кабінету Міністрів України включити показники енергоефективності регіонів України та певних галузей промисловості (значних споживачів енергії) до переліку основних показників за якими оцінюється соціально-економічний розвиток регіонів України та ефективність діяльності галузей промисловості, відповідно: Державному

агентству з енергоефективності та енергозбереження та Державній службі статистики розробити спільно з Міністерствами та відомствами (в першу чергу, Міністерством енергетики та вугільної промисловості й Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України) перелік необхідних показників, порядок їх розрахунку й представлення та відповідні програми щодо досягнення необхідних рівнів.

В.О. Бараннік В.О.

Регіональний філіал у м.Дніпро
Національного інституту стратегічних досліджень